

Första läsningen: **Apg 14:21b-27** (*De berättade om hur mycket Gud hade gjort genom dem*)

Vi skriver nu år 49. Paulus första missionsresa, med Barnabas, var tuff, kantad av mordförsök (Apg 13-14). Hemresan som vi hör om här går otroligt nog tillbaka genom samma städer som de två flytt ifrån (Apg 14:21) – förutom Cypern, där den lilla gruppen haft en kris på utresan (Apg 13:13; 15:37-40). På varje plats ”utsåg” Paulus ”äldste” (på grekiska *presbyteroi*, dvs. präster, v. 23). Förebilden fanns i 4 Mos 11:16-30; jfr 2 Mos 18:13-26; 5 Mos 1:9-15). Menas **prästvigningar med handpåläggning** som i katolska kyrkan i dag? Det grekiska ordet som här översätts med ”utsåg” kan innebära det. Prästämbetet med reglerade vigningar och fullmakter skymtar i 1 Tim 4:14; Tit 1:5; Apg 15:2 och i kyrkliga texter något senare (Clemens brev till korinthierna 42 och 44; Didaché 15; Ignatios hela brev till filadelfierna, och brevet till smyrnierna 8:1; alla texterna kan läsas i *De apostoliska fäderna*, Artos förlag). Presbytervigningarna kan ha inspirerats av Jesu eget sätt att utse medarbetare, även i form och förberedelse (*bön och fasta*, v. 23, jfr Luk 6:12-13).

Andra läsningen: **Upp 21:1-5a** (*Gud skall torka alla tårar från deras ögon*)

Dessa tröstande ord behöver man när man är så förtvivlad, förtalad, hatad och föraktad på grund av *Israels hopp* (jfr Apg 28:20) som Johannes första läsare var. Allt såg ut att vara förgäves inför romarrikets maktapparat, arresteringarna, tortyrförhören och avrättningarna som de första kristna fick utstå. Gud lovar: hela detta ruttna sammanhang ska förintas. Guds dröm om ett heligt folk och ett evigt tabernakel (*tält*, v. 3; jfr 2 Mos kap 40; Hes 37:26-27; Upp 21:3) blir verklighet. Håll ut!

Evangelium: **Joh 13:31-33a, 34-35** (*Ett nytt bud ger jag er: Att ni skall älska varandra*)

Jesu intima avskedstal i nattvardssalen (Joh kap 14-17) väckte ett virrvarr av känslor och frågor. Den på en gång trösterika och oroväckande stämningen återges dramatiskt av Johannes. Jesu formuleringar är nog bevarade tämligen ordagrant. Judas har lämnat lokalen, förräderiet är i full gång och den dödliga utgången är säker. *Nu*, säger Jesus då, *har Människosonen förhärligats* (v. 31). Hur sa? Är detta den Människosons *triumf* som profeten Daniel förutsåg (Dan 7:13-14)? JA, Jesus är segerviss: Korset ÄR triumf (jfr Joh 3:14-15; 7:39; 8:28; 12:32). Korset är början på ett drama vars *sista* akt (upptagningen till himmelen och sittandet vid Faderns sida) överglänser den första sträckans blodiga korsväg. Jesu avskedsgåva till de darrande vännerna är *kärleksbudet*. Det finns redan i 3

Mos 19:18 men kallas här **nytt**, eftersom de ska älska ***så som jag har älskat er*** (v. 34). I hög ålder kallade Johannes budet *gammalt* (1 Joh 2:7-8). Han vägrade predika över något annat tema: ”När den salige Johannes evangelisten bodde i Efesos och var så gammal att han bars i gullstol till kyrkan och inte mer kunde tala sammanhängande, sade han i varje gudstjänst: ’Mina barn, älska varandra’. Till slut tröttnade lärjungarna och bröderna på att han alltid sade samma sak. De sade: ’Mästare, varför upprepar du alltid det där?’ Svaret var verkligen värdigt Johannes: ’Därför att det är ett bud från Herren, och gör man bara det, så är det nog’” (Hieronymus, kommentar till Galaterbrevet, *PL* 26, 462).

MÅNDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: Apg 14:5-18 (Ni skall omvända er till den levande Guden)

I en värld som styrs av fruktan finns föga plats för sunt förnuft. Man föraktar eller idealiserar det nya som man möter. Paulus och Barnabas, på flykt från hot om stening, botar en förlamad man, och de dyrkas genast som gudar. Varför nu det? Enligt den romerska diktaren Ovidius, som levde kort innan detta hände, fanns det just i dessa trakter en myt om Zeus (Juppiter) och Hermes (Mercurius) som en gång hade sökt husrum och tagits emot av ett gammalt par som de sedan belönade. De enkla hedningarna trodde nu att detta hände igen. Scenen är lätt komisk, även om Paulus reagerar med stort allvar. Paulus har ett evangelium att förkunna (v. 15), men observera att han inte nämner Jesus med detsamma. Paulus är pedagog. Innan han berättar om Guds Son förklarar han vad han menar med ”Gud”: Gud är Skaparen av allt. Vi lär känna Gud med förnuftet genom att betrakta hans verk i naturen som vittnar om honom (jfr Paulus ord i Apg 17:20-30 och Rom 1:18-32 samt Vish kap. 13). Katolska kyrkan lär samma sak: Med förståndet kan vem som helst inse Guds nödvändiga existens (Katolska kyrkans katekes, nr 36). Skillnaden är stor mellan detta tänkesätt och lykaonernas naiva, alltför snabba ”mirakeltro”. Författaren Lukas berättar för övrigt om helandet av den förlamade mannen med element som påminner om Apg 3:1-10 (jfr 9:32-35) där Petrus gör samma sak. Gud bekräftar Paulus som apostel på samma sätt som Petrus, vill han därmed säga.

Evangelium: Joh 14:21-26 (Hjälparen, som Fadern skall sända, han skall lära er allt)

Den helige Judas Taddaios ställer en bra fråga, men det är svårt att se att han får ett adekvat svar. Han skräms vid tanken att Jesus inte ska leva upp till bilden av en nationell befriare, en kung som alla kan se och erkänna. Jesus svarar inte: apostelns fråga kan faktiskt strykas i texten utan att något märks. Varför är det så? Svaret beror delvis på ett medvetet val av stil hos författaren: många av

dialogerna i detta evangelium rör sig på två nivåer. Johannes vill visa att en avgrund skiljer Guds Son från jordiskt sinnade människor. Deras oförmåga att förstå hans andliga tal är kompakt. Ibland spelas rollen av en lärjunge, som Nikodemos (Joh kap. 3) eller Filippos och Andreas (Joh 12:20 f), ibland av ”judarna” (som i Joh 8:23). Johannes hade säkert kunnat lyfta fram andra exempel, där Jesus gav svar som var lätta att förstå, men det är inte hans ärende. Det har de andra evangelisterna gjort.

Jesu distanserade stil har en djup poäng – den tvingar människorna att inse att själva deras frågor bär på svaren. I stället för att fråga varför Jesus inte visar sin gudomliga identitet offentligt, skulle man ju kunna fråga varför inte världen redan av sig själv har dragit slutsatsen att han är Messias. Det har inte sänkts skäl att tro på Jesus.

Jag ... tog dem i mina armar, men de förstod inte att jag botade dem (Hos 11:3).

TISDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 14:19-28** (*De berättade för församlingen hur mycket Gud hade gjort genom dem*)

Paulus första missionsresa tycks ha varit en mardröm. Knappt har han hunnit skaka av sig vidskepliga försök att göra honom och Barnabas till gudar (Apg 14:5-17), så hinns han ifatt av förföljarna. De missade chansen att stena honom i Ikonion (Apg 14:4-6) men ger sig inte. Han angrips och kan inte fly. Vilket kaos! En gång hetsade han dem som stenade diakonen Stefanos (Apg 8:1). Nu är han i Stefanos ställe – hatiska blickar, förbannelser, ett regn av stenar! Allt blir svart. Paulus livlösa kropp släpas ut ur staden, antingen för att man vill dölja den illegala avrättningen eller för att visa sitt förakt för liket (låta nattens vilddjur och hundar ta hand om kroppen). En obegriplig kraft – kyrkans förbön – får honom på benen. Ett lika ofattbart mod får honom att vända tillbaka och övernatta i staden trots det som hänt. Hur mycket de trogna än har förbundit hans sår, så är det en blodig och svårt sårig gudsman, en bild av den misshandlade Jesus, som nästa dag ger sig av. Paulus nämner saken i 2 Kor 11:25.

Paulus var i sanning modig. Hemresan går genom samma trakter som utresan – överallt där Paulus precis har riskerat sitt liv. Han uppträder inte offentligt – bortsett från Perge, som han besökte hastigt på utresan (Apg 13:13f) – men ändå!

Evangelium: **Joh 14:27-31a** (*Min frid ger jag er*)

Det finns en särskild fred och frid som inte liknar den som världen kan ge: **Kristi fred** (Ef 2:14). Det är den frid som den Uppståndne önskar dem han visar sig för i slutet av evangelierna (t.ex. Luk 24:36). Den kommer från Gud, och med hjälp av den kunde Jesus bära sitt kors och Paulus ta emot stenarna (se ovan) utan hat.

Vers 28, där Jesus säger att ”Fadern är större än jag” kunde av kättaren Areios på 300-talet missbrukas. Han påstod att Jesus inte skulle kallas för Gud eftersom han var en ”underordnad varelse”. Denna villolära förkastades på konciliet i Nicaea år 325 men fortsatte skapa kaos i kyrkan länge än. *Jag älskar Fadern och gör som Fadern har befallt mig*, säger Jesus (v. 31): Ja, Sonens lydnad mot Fadern är ”underordning” – men inte för att Jesus till sitt väsen vore ”mindre Gud”, utan *för vår frälsnings skull*. De rättrogna kyrkofäderna som talade om ”Sonens underordning” innan Areios tid – t.ex. de heliga *Justinus* och *Ireneus* tänkte så. Sonen är verkligen inte ”mindre gudomlig” (som om det fanns ”grader” i Gud, den i allt Fullkomlige!), än mindre bara ”skapad”. Den Jesus kyrkan kände och känner är *själv Gud* (Joh 1:18; jfr 20:28; 1 Joh 5:20), ja han sade: *Jag och Fadern är ett* (Joh 10:30). AMEN!

När ni har upphöjt Människosonen skall ni förstå att jag är den jag är (Joh 8:28).
--

ONSDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 15:1-6** (*Apostlarna och de äldste kom samman för att utreda frågan*)

Apostlakonciliet – kyrkans första, ca år 49 – beskrivs här av Lukas på hans vanliga behärskade sätt. Paulus version i Galaterbrevet är något mer färgstark: hans fariseiska motståndare inom kyrkan kallas där för *falska bröder som nästlat in sig för att spionera på den frihet vi äger genom Kristus Jesus* (Gal 2:4). Falska? Även för dem stod hela frälsningen på spel (v. 1)! De ville säga: ”Paulus lärjungar som inte har omskurits har blivit lurade på himlen!” Paulus å sin sida åberopade sig en särskild uppenbarelse (Gal 2:2). Observera att båda parter måste underordna sig *läroämbetet* – moderkyrkans apostlar och ”äldste” (grekiska *presbyteroi*, de ämbetsbärare som vi kallar för präster idag), och det var just för att få kyrkans dom som Paulus reste dit (Gal 2:2). Vi ser våldsamma konflikter – men enheten bevaras!

Det var en oerhört laddad fråga. För omskärelsens och lagens skull var judar redo att gå i döden, som det mackabeeiska upproret få generationer tidigare visade (Första och Andra Mackabeerboken). Omskärelsen var en trosbekännelse, ett urgammalt uttryck för lojalitet mot Gud, mot förbundet, mot

det folk han utvalt till sitt eget. ”Stoppa Paulus! Han skär av kyrkans rötter! Hur ska vi överleva?” ...

Evangelium: **Joh 15:1-8** (*Om någon är kvar i mig och jag i honom, bär han rik frukt*)

... och just den frågan får sitt svar av Jesus själv i nattvardssalen: **Våra rötter har vi i Jesus**, han är vinstocken, vi är grenarna som får sin näring från stammen! ”Vinstocken” leder tanken till Guds ”plantering” (vingård) Israel (Jes 5:7), det folk som förföll till att ge Herren sura druvor – våld och orättvisa – där han hoppats på söta (Jes 5:2, 4, 7), först planterad som ett ädelt vin och så förvandlad till *en usel och främmande vinstock* (Jer 2:21). Vad hjälper det att ha ”Abraham till fader” (Matt 3:7-12), att tillhöra Guds folk genom omskärelsen, om man inte bär frukt som gläder Gud? Kristus är *Guds vishet* (1 Kor 1:24) – *vinrankan med den sköna blomningen* (Syr 24:17). Att Jesus kallar sig för den sanna (äkta) vinstocken betyder att det bara är i förening med honom som vi kan vara **det sanna Israel**, Guds plantering. Utanför gemenskapen med honom vissnar vi och torkar. Räddningen handlar därför om att *förbli en gren* i honom. Samma uttryck i Joh 6:56 (jfr 1 Joh 3:24) visar att det som menas är **eukaristin**: *Den som äter mitt kött och dricker mitt blod förblir i mig och jag i honom*. Paulus (se ovan) talar om det gamla Israel som ett olivträd som hedningarna får lov att *inympas* på och bli grenar på (Rom 11:17). Sant, men **Jesus är uppfyllelsen av förbundet**. Därför gjorde Paulus allt, ja riskerade livet för att hans judiska syskon skulle ansluta sig till kyrkan, Kristi kropp, vinstocken. Som han själv (jfr Rom 2:28). Detta var hans livs stora obesvarade fråga (Rom 9:1-5). Men han tröstar sig med att också motståndet ingår i Guds plan: ”En del av israeliterna är förstockade och skall förbli det tills hedningarna i fullt antal har nått målet. Men då skall hela Israel bli räddat” (Rom 11:25 f).

Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna (Matt 5:17).

TORSDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 15:7-21** (*Gud har inte gjort någon skillnad mellan oss och hedningarna*)

För Paulus stod allt på spel. Han ville ha sin mission bland hedningarna **totalt** godkänd av apostlarna – med alla konsekvenser: *Erkänn att dessa nya kristna tillhör VÅGEN, det nya Gudsfolket* (Apg 22:4) *på riktigt! Att skiljemuren mellan judar och hedningar är upphävd i kyrkan, i Kristus!* (jfr Ef 2:14). Petrus gav Paulus sitt stöd under hänvisning till ”den andra pingsten” (Apg kap 10) då han själv omedelbart döpte troende hedningar, utan ytterligare krav. Petrus talar

behärskat men med stor auktoritet. Ingen vågar säga emot. Vad Petrus säger här i v. 8-11 möter vi sedan nästan ordagrant i Paulus teologi (t.ex. Gal 5:1; Rom 1:5; 3:24; 5:15; Ef 3:5). När senare Petrus – enligt Paulus berättelse i Galaterbrevets andra kapitel – börjar vackla i frågan om måltidgemenskap med hedningar (eukaristin?) så kan Paulus vända dessa ord från Petrus (v. 8-11) mot honom själv (Gal 2:16).

Den högt aktade Jakob bygger vidare på argumenten från Petrus (som han högtidligt och respektfullt kallar för *Simon* i v. 14). Vi inser att Jakob *inte* kan ha stått bakom Paulus fiender i Gal 2:12. Jakobs citat från Amos 9:11-12 har strukit några ord om att det nya Davidsriket (jfr Luk 1:32) ska *lägga under sig* andra folkslag – han tar avstånd från messiasdrömmarna om judisk politisk dominans över hedningarna. Även detta är ett stöd åt Paulus linje. Men Jakobs slutförslag (som godkänns av konciliet) är inte särskilt radikalt. Det går faktiskt inte längre än vad judar allmänt förväntade sig av gudfruktiga hedningar, nämligen att de höll sådana bud man ansåg sig kunna härleda ur Guds ord till *Noa* (**alla** folkslags fader, 1 Mos 9:1-7; jfr 3 Mos 17). Paulus ville utan tvivel ha ett ännu tydligare stöd. Jakob hade kunnat nämna andra profetställen, som också lovar hedningarna plats i det messianska riket *utan* att antyda att de skulle följa Moselagens *alla* bud, t.ex. Jes 2:1 ff och Mik 4:1 ff! Jakobs ord i v. 21 är gåtfulla, de betyder ungefär: ”Lagen får inte försummas! Vi måste visa hänsyn till judekristna som respekterar Moses lag. Annars blir det skandal!”

Evangelium: **Joh 15:9-11** (*Bli kvar i min kärlek, så att er glädje blir fullkomlig*)

Jesus och Johannes talar på liknande sätt (jfr 1 Joh 2:24), men även aposteln Judas skriver så (Jud 21). Kristi inträngande ord till sina lärjungar (timmar innan han fängslas och de flyr åt alla håll) bygger på bilden av vinstocken och grenarna från versen innan. *Fullkomlig glädje* utlovas den som förblir trogen mot Kristus (som i Joh 16:24; 17:13). Varför måste det sägas? För att **förföljelser** väntar, för urkyrkans generation, så också för de första läsarna av detta evangelium.

Håll mina bud och stadgar, ty den som gör det skall leva genom dem (3 Mos 18:5).
--

FREDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 15:22-31** (Inga bördor skall läggas på er)

För att förstå apostelkonciliets dekret (v. 23-29) är det viktigt att komma ihåg att alla deltagare var praktiserande judar (förutom greken Titus, Gal 2:1-3). Här (ca

år 49) är kyrka och synagoga ännu inte skilda åt. Kyrkans första koncilium gällde en intern judisk angelägenhet av avgörande betydelse. Bakgrunden till besluten verkar vara Guds förbund med Noa. Detta förbund ses av judar (och kristna! jfr Katolska kyrkans katekes nr 56-58, 71) som ett evigt förbund med hela mänskligheten. Ur Guds ord till Noa 1 Mos 9:1-6 växte de sju s.k. noakidiska buden fram (att inte ägna sig åt avgudadyrkan, inte smäda Guds namn, inte förbanna domare, inte mörda, inte begå blodskam och äktenskapsbrott, inte stjäla och inte äta kött från kvävda djur, dvs. kött med blod i).

Av Paulus hednakristna lärjungar förväntade man sig att de som ett minimum skulle iaktta dessa bud, för att inte provocera den judiska religiösa känslan. Då skulle de som hednakristna kunna ”adderas” till Guds utvalda folk (judarna). Men snart kom de hednakristnas antal att överstiga de judekristnas antal, och kyrkans tyngdpunkt (Paulus och Petrus) flyttades från Jerusalem till Rom. De judiska matreglerna blev inte längre relevanta. Och för Paulus var det allt överskuggande ärendet att hans lärjungar skulle slippa hela ”paketet” av lagbud, i synnerhet omskärelsen, som romare och greker avskydde och raljerade med. Konciliets matregler tolkade han fritt (jfr 1 Kor, kap. 8). Enligt Paulus slutade allt i harmoni: en handskakning – och allt var reglerat (Gal 2:7-10)! Tiden skulle visa att inte alla tänkte så (se inte minst Galaterbrevet).

Petrus, som här ger Paulus sitt stöd, hör vi sedan inget mer om i Apostlagärningarna. Varför? Vi möter hans vidare öden bara glimtvis i Nya testamentet: Gal 2:11 f; 1 Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5 och de två Petrus-breven, av vilket det första sannolikt skrevs i Rom på 60-talet, i spåren av Neros förföljelse, det andra, den yngsta skriften i Nya testamentet, tillkom i början av 100-talet i form av en sammanställning av anvisningar ”från Simon Petrus, Jesu Kristi tjänare och apostel ... till dem som fått samma dyrbara tro som vi” (1:1). Det skrevs sannolikt av en okänd författare som ville tillämpa Petrus läror på sin samtids frågor och förhållanden. Urkyrkans främste ledare var själv troligen på ständig flykt undan myndigheterna och/eller på besök i lokalkyrkor, tills han slutligen slog sig ner i Rom, där han skulle möta döden.

Utan apostelkonciliets beslut hade kyrkan förblivit en sekt bland många i judendomens periferi. Nu blev den universell, katolsk. Att Paulus och Petrus medvetet begav sig till imperiets huvudstad var alltså konsekvent. Så blev kyrkan på allvar och fullt medvetet en världskyrka. Församlingen i Jerusalem förlorade i betydelse. Detta måste ha gjort ont bland många: tidiga kyrkofäder vittnar om åtskilliga heretiska judekristna sekter, hos vilka hatet mot Paulus levde kvar i generationer.

Evangelium: **Joh 15:12-17** (Detta befäller jag er: att ni skall älska varandra)

Den kärlek som Jesus här talar om bevisar han själv en stund senare, då han i Getsemane säger till vaktstyrkan: ”Om det är mig ni söker, så låt de andra gå” (Joh 18:8). Kristna i romarriket tvingades ofta ange andra kristna, och många dog hellre än att göra så, ty ”ingen har större kärlek än den som ger sitt liv för sina vänner” (v. 13). Som Jesus. Dessa ord har säkert också varit en sista tillflykt som gav mening åt förtvivlade soldater i otaliga krig – mitt i den obönhörliga anfällsorderns absurditet.

Förslag till fredagsoffer: Hur kan jag hjälpa förföljda kristna i världen?

LÖRDAGEN I FEMTE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 16:1-10** (*Kom över till Makedonien och hjälp oss*)

Apostlakonciliet hade gett Paulus råg i ryggen. Nu var han erkänd som apostel och visste sin uppgift: att gå till hedningarna (Gal 2:7-8). Han accepterar inte Johannes Markus som medhjälpare igen på denna andra missionsresa, trots att det kostar honom den trogne Barnabas sällskap (Apg 15:37 f). Däremot duger den värtalige Silas som apostlarna hade tilldelat Paulus på hemresan (Apg 15:25-27, 32, 40). Vandrigen går landvägen till de kyrkor Paulus grundade på första resan. I Lystra väljer Paulus ut Timotheos, som vi sedan får höra mycket om (Apg 17:14-15; 19:22; 1 Kor 4:17; 1 Thess 3:2). Paulus har moderkyrkans förtroende och behöver inte omskära hedningarna men kan kosta på sig ett undantag då situationen talar för det (v. 3; jfr 1 Kor 9:20 ff). Kanske sker det för att Timotheos är jude genom modern och riskerar att bli sedd som ”avfälling” om han förblir oomskuren.

Resan går sedan genom områden i Mindre Asien (nuvarande Turkiet). En viss osäkerhet märks om vart vägen ska gå: Guds Ande ställer hinder i vägen. Är det sjukdom som menas (jfr Gal 4:13)? Intriger? Eller ”missionsprincipen” i Rom 15:20; 2 Kor 10:16? Eller vägledande drömmar som i v. 9? Att sällskapet reser till kuststaden Troas vid Egeiska havet ger knappast mening om de inte också tänkt ta sig över till det europeiska fastlandet. En dröm bekräftar denna idé (v. 9). I v. 10 verkar författaren själv, ”vi” – Lukas (jfr Kol 4:14) – ansluta sig till resan. Möjligtvis är Paulus nu försvagad. Det är meningsfullt att ta med sig denne kristne läkare.

Evangelium: **Joh 15:18-21** (*Jag har kallat er ut ur världen*)

Helgonberättelserna i slutet av denna bok visar: det kostar sitt pris att ha kallats *ut ur världen* (v. 19) av Jesus. Jesu tröstande ord i denna läsning måste ha gjort

intryck på Johannes. De återkommer nästan ordagrant i hans första brev (1 Joh 3:11 f). En oöverträffad kommentar till Jesu ord är den anonyma kristna 100-talsskriften *Brevet till Diognetos* (5:1-6:1, *De apostoliska fäderna*, Artos förlag):

De kristna skiljer sig varken till land, språk eller seder från andra människor. De gifter sig som alla andra och föder barn, men de sätter inte ut sin avkomma. Deras bord är öppet för alla men inte deras bädd. De vistas på jorden men deras hemland är himlen. De älskar alla men förföljs av alla. De är okända men fördöms. Kort sagt, vad själen är i kroppen, det är de kristna i världen. Själen är spridd i alla kroppens lemmar och de kristna i alla världens städer. Själen bor ju i kroppen men är inte av kroppen; de kristna bor också i världen men är inte av världen.

Saliga är ni när man för Människosönens skull hatar er och stöter bort er (Luk 6:22).
